

УДК : 159. 9 (079)

doi: 10.15330/ps.6.1.108-117

Любов Галушко

Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
galushko_i_l@gmail.com

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ У РІЗНИХ ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДАХ ДО РОЗУМІННЯ ТА ПІЗНАННЯ ПСИХІКИ

У статті проаналізовано мотивацію з позицій різних теоретико-методологічних підходів до розуміння та пізнання психіки у синхронії та діахронії психологічної науки. У сучасній психології мотивації простежується загальна тенденція виведення поведінки із внутрішніх причин та трансформація їх в конкретні дії. В академічному підході психологію мотивації розмежовують між психологією особистості, психологією регуляції діяльності і саморегуляції та психологією пізнавальних процесів. Основні теорії мотивації до розуміння та пізнання психіки науковці розглядають з позицій різних наукових напрямів, зокрема: біхевіористського, психоаналітичного, ціннісного, гуманістичного, когнітивного.

У контексті дослідження проблеми мотивації з позицій різних теоретико-методологічних підходів окреслюється роль цінностей, які є джерелом активності та виконують функцію смислоутворення. Вони детермінують поведінкову активність особистості, яка визначається неусвідомлюваними мотивами та ціннісними установками.

Для розвитку та пізнання психічного мотивацію розглядають у поєднанні категорій "система мотивів", "потреба" й власне "мотивування". Оскільки мотивація – інтегроване утворення, що поєднує в собі усе розмаїття природно-соціально-духовного змісту особистості й визначає особливості індивідуального відображення безперервних перетворень її різноманітних загальних і часткових властивостей у відповідності із суттєвими трансформаціями світу. Тому саме це поняття потребує обґрунтованого висвітлення і вивчення.

Теоретико-практичний, функціональний рівень пізнання, діагностичний та власне інформаційний формати є засадничими у мотивації глибинного розуміння та пізнання психіки суб'єкта з позицій психодинамічної парадигми. Наголошується, що мотиваційні компоненти виражаються в особистісних смислах суб'єкта та виявляються в його "енергетичних" спрямуваннях, що інтегрують досвідні аспекти психічного. Зазначається про необхідність дослідження мотивації у ракурсі феноменологічного підходу на матеріалі учасників активного соціально-психологічного навчання, оскільки він уможлиблює розв'язання завдань на теоретичному, методичному та практичному рівнях.

Ключові слова: мотивація, мотив, потреба, мотивування, "внутрішня" та "зовнішня" мотивація, біхевіористський підхід, гуманістичний підхід, психоаналітичний підхід, психодинамічний підхід, активне соціально-психологічне пізнання.

Постановка наукової проблеми. Зростання рівня активності суб'єкта та його здатності до свідомої саморегуляції визначає ступінь особистісного самоздійснення, яке прямо залежить від актуалізації мотиваційного потенціалу. У зв'язку з цим актуальності набуває вивчення проблеми мотивації у різних наукових парадигмах.

Аналіз останніх досліджень. Результати психологічної практики спонукають сучасну науку до переосмислення та розкриття мотиваційних підходів з різних позицій. Вивчення проблеми мотивації здійснювалося як

вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. У їх працях розкрито питання мотивації у взаємозв'язку з фізичними, природними потягами (Геракліт, Демокріт, Сократ, Арістотель, П. Гольбах, К. Гельвецій), психоаналітичною теорією (З. Фрейд, А. Фрейд); психодинамічною теорією (Т. С. Яценко); гуманістичним напрямом психології (К. Голдштейн, А. Маслоу, Р. Ассаджолі, Х. Хекхаузен та інші); поведінковими детермінантами (Д. Уотсон, Є. Толмен, К. Халл і Б. Скіннер, І. П. Павлов). Фундаментальні дослідження мотивації представлено в роботах В. Вілюнаса, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Д. Леонтьєва, Д. Мак-Келланда, Р. де Чармса, Х. Хекхаузена. Низка дослідників (О. Г. Асмолов, М. Й. Боришевський, З. С. Карпенко, Д. О. Леонтьєв, Т. М. Титаренко, В. О. Климчук) вважають, що саме ціннісно-сміслові утворення особистості є внутрішніми детермінантами розвитку мотивації. Дослідження, які стосуються загальних аспектів проблеми мотивації діяльності, навчання і виховання особистості представлені працями М. Алексєєвої, В. Асєєва, Г. Балла, Л. Божович, В. Вілюнаса, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Максименка, М. Матюхіної, В. Рибалки, М. Алдермана. Окремі мотиваційні процеси вивчали А. В. Антонов, Г. Я. Буш, С. М. Василейський, П. К. Енгельмейер, Т. В. Кудрявцев, П. М. Якобсон та ін.

Враховуючи різноманіття підходів до дослідження мотивації, **метою** статті є теоретико-методологічний аналіз зазначеної проблеми у синхронії та діахронії психологічної науки. **Завдання** дослідження полягають у розкритті змісту, структурно-динамічних процесів розуміння та пізнання психіки у контексті її мотиваційного аспекту в різних наукових підходах.

Виклад основного матеріалу. У психології заявлено та обґрунтовано біля п'ятдесяти теорій мотивації, автори яких поєднують опис різноманітних детермінантів поведінки людини з потребами, мотивами, світоглядом, властивостями, станами особистості, оцінками та очікуваннями щодо зовнішнього середовища тощо. Це розмаїття думок все ж можна звести до двох основних підходів у тлумаченні мотивації. Відповідно до першого мотивація трактується як сукупність мотивів, що спонукають певну поведінку (А. В. Петровський, К. Платонов). Другий підхід до трактування сутності мотивації не обмежується визнанням лише мотивів як спонукань поведінки і розширює їх спектр. Так, за В. Г. Асєєвим, мотивація представлена значно ширшим колом спонукань: мотивами, потребами, прагненнями, інтересами, цілями, потягами, ідеалами [13].

У сучасній психології мотивації відображається загальна тенденція історичного розвитку психологічної науки з позицій різних напрямків, зокрема: як галузь загальної психології, що вивчає детермінацію конкретних поведінкових актів та їх послідовність, опосередкованих психічними процесами (цікавлять причини та регулятори поведінки, а не сам їх перебіг); як психологія мотиваційної регуляції, тобто забезпечення спрямованості діяльності відповідно до мотиву.

Історично першою парадигмою психології мотивації вважається виведення поведінки із внутрішніх причин, які розглядаються як інваріантні

джерела енергії, що трансформуються в поведінкові акти. К. Левін (2001) наголошував на аристотелівському способі мислення у психології, а Х. Хекхаузен (1986) назвав це поясненням "з першого погляду". Класичні теорії мотивації, зокрема, У. Мак-Дугалла, З. Фрейда, А. Адлера, К. Хорні, К. Роджерса, раннього А. Маслоу аналізували мотиваційні явища як прояв природи людини і досліджували їх з біологізаторських позицій. Надалі виникло протиріччя у пізнанні мотивації між біхевіористською позицією, де спрощувалася картина рушійних сил поведінки, та з іншими, приміром, К. Левін акцентував увагу на зовнішніх (ситуаційних, за Х. Хекхаузенем) причинах та на взаємодії зовнішніх та внутрішніх мотивів. Дослідження мотивації трансформувалися від причинного пояснення (З. Фрейд) до цільового (А. Адлер). Г. Мюррей розглядав мотивацію у системі "індивід-світ", а Л. С. Виготський упровадив ідею контролю над мотиваційними процесами через опосередкованість [1; 5]. Ці ідеї сприяли телеологічній перспективі розвитку в теоріях прагнення до смислу (В. Франкла) та теорії метамотивації (А. Маслоу) [5;10;14;15].

У 20-х роках ХХ століття у західній психології з'являються теорії мотивації, в яких разом з органічними виділені вторинні (психогенні) потреби, що виникають у результаті навчання і виховання (Г. Мюррей). До них відносять потреби: в досягненні успіху, в афіліації та агресії, у незалежності і протидії, в повазі та захисті, у домінуванні і привертанні уваги, в уникненні невдач і деструктивних дій тощо. На думку біхевіористів, особистість слід розрізняти за двом різновидами поведінки: респондентна й оперантна. Респондентна поведінка має характерну реакцію, зумовлену стимулом, який викликає рефлекс і включає дію нервової системи. Оперантна поведінка – це реакція, яка визначається і контролюється результатом, який прямує за нею. Вона відбувається спонтанно [17]. Біхевіористська парадигма мотивації пояснює поведінку суб'єкта, враховуючи розмаїття буття людини, варіативність поведінкових актів залежно від ситуації. Розглядаючи таку позицію, перш за все необхідно врахувати роботи Н. А. Бернштейна – автора оригінальної теорії психофізіологічної регуляції рухів; П. К. Анохіна – автора моделі функціональної системи, яка на сучасному рівні описує й пояснює динаміку поведінкового акту; О. М. Соколова, котрий відкрив і дослідив орієнтовний рефлекс та запропонував концептуальну модель рефлексорної дуги.

На визнанні провідної ролі свідомості і знань у детермінації поведінки людини базуються когнітивні теорії мотивації поведінки, представниками яких є Л. Фестінгер, Ф. Хайдер, Н. Рос, Р. Шенк, Р. Абельсон. Ця позиція наукового пошуку мотивації сформульована американським психологом Л. Фестінгером. Він стверджує, що дії людини можуть спонукати як емоції, так і знання, а система знань людини про світ і про себе прагне до узгодженості та балансу.

Теорії гуманістичної психології підкреслюють прагнення людини до вдосконалення, реалізації свого потенціалу та самовираження. Засновник теорії самоактуалізації А. Маслоу розглядав її як фундаментальний процес у

кожному суб'єкті пізнання, результат якого спричинює різноспрямовані наслідки [8]. Він керується переконанням, що мотивація забезпечує актуалізацію індивідуальних здібностей, сприяє розвитку власної неповторності. Тому мотивацію визначають як сукупність стійких ієрархізованих мотивів. Мотивація виражає спрямованість особистості, ціннісні орієнтації і визначає характер її діяльності. Мотив є спонукальною причиною психічного явища, що стає стимулом до дії і трансформується у матеріальний чи ідеальний предмет задоволення, заради якого реалізується діяльність. Єдність їх становить мотиваційну сферу особистості [1, с. 6].

У теоретико-методологічних підходах до розуміння та пізнання психіки проблема мотивації найчастіше розглядається у сув'язі з поняттями "система мотивів", "потреба" й власне "мотивування".

У "Словнику іншомовних слів" за ред. В. Бутромєєва поняття "мотив" (фр. *motif*, від с.-лат. *motivum* – рухомий) трактується як: 1) спонукальна причина дій; 2) аргумент на користь чого-небудь (наприклад, мотив вчинку) [12]. Мотив, як стверджує А. О. Тимченко, необхідно розглядати як: "повторюваний та варіативний компонент, який є комплексом почуттів та ідей або концентрує уявлення про явище, дію. Ознаками мотиву є: предикативність, структурна й семантична неодномірність, належність до сюжетно-тематичної площини". Це поняття характеризується у різних теоріях і пов'язується з різними психічними феноменами, зокрема: Л. І. Божович пов'язує мотиви з уявленнями, ідеями, почуттями, переживаннями; К. К. Платонов – з психічними властивостями, процесами, станами особистості; Х. Хекхаузен відносить до мотивів потреби, потяги, схильності; О. М. Леонтьєв – предмети зовнішнього світу; А. Маслоу – потреби та цінності [1; 2; 3; 6; 8]. У цих тлумаченнях вчені намагаються роз'яснити мотив, визначаючи його через певний конкретний психічний феномен або ж вузьке коло однопорядкових феноменів. Зокрема, Є. П. Ільїн зауважує, що моністичні підходи до розгляду сутності мотиву, коли його визначають як якесь одне явище, себе не виправдовують [3]. Він зауважує, що "вирішення проблеми сутності мотиву як основи і чинника активності людини можливе лише при поєднанні наявних поглядів у єдиній і несуперечливій концепції". Мотив, за Є. П. Ільїним, характеризується як "складне інтегральне (системне) психологічне утворення, структура якого є багатоконпонентна". Така полікомпонентність складників мотиву, як зазначає В. О. Климчук, чітко підкреслює переповнений перелік спонукань активності людини [5].

Уявлення про предметну та соціальну сутність мотиву протистоїть теоріям, які акцентують на залежності від "глибинних" інстинктивних потягів, так і науковим позиціям, які приписують спонукальну силу суб'єктивним емоційним переживанням, оскільки не вони визначають сферу мотиву людини, а навпаки, розвиток мотиву людської діяльності збагачує та перебудовує самі почуття.

Мотивація (англ. *motivation*) – 1) система доказів, аргументів на користь чого-небудь; 2) психофізіологічний сигнал, що збуджує відділи

мозку і спонукає тварин, людей до задоволення своїх потреб; 3) лінгвістичний словотвірний зв'язок між словами [12]. Мотивувати (нім. *motivieren*, від фр. *motiver*) розглядається як можливість наводити докази, мотиви, що виправдовують який-небудь вчинок і доводять необхідність певної дії [12].

У "Словнику синонімів" ці категорії пояснюються як: спонукання, привід, причина, підстава, стимул, поштовх, імпульс, доказ, пояснення, аргументація, аргумент, обґрунтування, мотивування, резон; першопричина, мотивчик, тема, лейтмотив [13].

Відповідно до психологічної енциклопедії мотивація – це система спонукань, які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість. Термін використовують у різних галузях психологічної науки при вивченні причин і механізмів поведінки людини [9; 11]. Аналіз причин, на яких ґрунтуються вчинки людини, залежить від вивчення тих психологічних моментів, які їх визначають, тобто від розгляду сукупності мотивів, а також від змісту мотивів, які спонукають бажання, прагнення, поведінкові установки.

Поняття "мотивація" залишається тісно пов'язаним з категорією "потреби". Французькі матеріалісти кінця XVIII століття особливе місце надавали потребам як основному джерелу активності людини і пов'язували даний феномен з відчуттям занепокоєння, що викликається відсутністю бажаного об'єкту для отримання задоволення. При цьому теорії мотивації протиставляються поглядам на мотивацію біхевіористів, які зводили активність до схеми поведінки "стимул – реакція" [1; 2].

Мотивація – це процес, складний акт, який потребує аналізу, вибору та прийняття рішень. Він ускладнюється тим, що не завжди реальні мотиви усвідомлюються суб'єктом актуально. Їх необхідно відрізнити від мотивування, оскільки воно вказує на суб'єктивні та об'єктивні обставини, а це не завжди може збігатися з дійсними мотивами та маскує їх.

Відповідно до заявлених підходів та концепцій дослідники користуються такими категоріями, як внутрішня та зовнішня мотивація (інтринсивна та екстринсивна мотивація). Вони по-різному, як стверджує В. О. Климчук, визначають джерела такої мотивації, її смисл, ознаки та вплив на особистість [5]. Під внутрішньою мотивацією М. Чікзентміхалі розуміє стан повного розумового та фізичного включення у діяльність. Кінцеві орієнтири індивідуальної діяльності задають особистісні цінності, як стверджує З. С. Карпенко [4].

Деякі дослідники (Р. Вайт, Д. Берлайн, Р. де Чармс, Е. Дісі, Р. Раян) вважають внутрішню мотивацію результатом когнітивної оцінки особистістю співвідношення зовнішніх та внутрішніх спонук до діяльності [1; 2; 6]. Як конструкт, використовуваний для опису відчуття тематичної однорідності між дією та метою, визначає мотив Г. Хекгаузен. С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв, Г. С. Костюк, Д. М. Узнадзе зосереджують увагу на співвідношенні зовнішніх та внутрішніх спонукань до діяльності у процесі її здійснення, якими стають, з одного боку, умови

зовнішнього середовища, а з іншого – потреби, мотиви та смисли особистості [6; 8; 17]. Спільним для цих теорій, як стверджує Г. Хекгаузен, є розуміння внутрішньо мотивованої поведінки, що залежить від станів, які не можуть бути лише засобом для досягнення зовнішньої поведінки [17].

Отже, як стверджує В. О. Климчук, "змістовий інваріант підходів до розуміння внутрішньої мотивації пов'язаний із описом детермінації поведінки у тих випадках, коли джерелом факторів, що її ініціюють чи регулюють, є сама особистість" [5].

Погляди представників психоаналітичної теорії мотивації ґрунтуються на уявленнях, згідно з якими людина розглядається як складна енергетична система. Її поведінка активується єдиною енергією, відповідно до закону збереження енергії, тобто вона може переходити з одного стану в інший, але кількість її не змінюється. Принципом природності керувався З. Фрейд, зазначаючи, що джерелом психічної енергії є нейрофізіологічний стан збудження [16]. У кожній людині, за його переконаннями, є певна обмежена кількість енергії, що живить психічну активність. Мета будь-якої форми поведінки індивіда полягає у зниженні напруги, яка виникає в результаті накопичення негативної енергії у психіці.

У дослідженнях мотивації науковці керуються прерогативою тих чи тих первинних та вторинних мотиваційних імпульсів, які відображають тенденцію протиставлення спадкових та набутих моделей поведінки [2; 5; 17]. Ці протиріччя належать до онтогенетичного розвитку кожної потреби, яка позначає різні рівні нових мотиваційних відносин. Вони формуються на основі безумовних реакцій на певні впливи. Однак відсутність таких новоутворень засвідчує переважання первинних імпульсів над вторинними. Оскільки незнання й нерозуміння себе знижує здатність керувати собою, викликає в людині відчуття єдиного цілого і водночас певної роз'єднаності. В основу розуміння глибинних аспектів мотивації покладено психодинамічну методологію, розроблену Т. С. Яценко, яка спонукає до об'єктивування механізмів внутрішніх суперечностей цілісної психіки в єдності свідомого і несвідомого [18;19]. Пізнаючи власну несвідому сферу з її конфліктами, суперечностями, страхом, суб'єкт має змогу досліджувати себе, позбавлятися страхів, слабкості, почуття провини і взяти контроль над собою. Через пізнання несвідомої сфери відбувається усвідомлення центру особистості – істинного "Я", вивільнення психічної енергії, яка може бути спрямована на перебудову, оновлення особистості. Цей шлях, на думку А. Маслоу, передбачає формування уявлення про нову особистість, що універсалізується та інтегрується з життям кожного конкретного суб'єкта. Така трансформація потребує напруження душевних сил і проходить критичні стадії, пов'язані з регресом, що проявляється в деструктивних поведінкових реакціях, які характерні для дезінтегрованої особистості. Прагнення до самоосягнення, самоусвідомлення справжньої сутності є необхідною передумовою долаття труднощів самостановлення. Все це сприяє оновленню особистості, перетворенню та сублимації енергії несвідомої сфери в сферу власного "Я", що забезпечує незалежність,

стійкість, довіру до себе. Тому важливо розуміти власні мотиваційні механізми для формування більш ефективного способу дій та досягнення конструктивних результатів.

Відповідно до визначення мотивації, яка пов'язана з рухом (динамікою), аргументацією вчинків (дій), системою інтепретаційних доказів (логіки дій); спонукою, що має емотивно-енергетичний потенціал до дій, до активності можна дійти висновку, що вона має зв'язок з підструктурою психіки – Ід.

У контексті глибинного пізнання психіки більш сутнісною є категорія "мотивація" (ніж мотив), яку можна визначити через взаємозв'язки між зовні презентованими засобами візуалізованого самовираження суб'єктом власної психіки та виявом внутрішньої детермінованості презентантів. Фактично вся діагностико-корекційна процедура спрямована на встановлення втрачених психікою взаємозв'язків між сферами свідомого і несвідомого. З огляду на те, що потенційний (неусвідомлюваний) рівень психіки (Ід, Супер-Его, передсвідоме та ін.) є тим фактажем, який недоступний "Я", ми спираємося на архетипність психічного, що відкриває йому перспективу об'єктивування назовні у візуалізованих презентантах.

Розгляд мотиваційного аспекту цінностей у психодинамічній парадигмі залежить, як зазначає О. В. Овчаренко, від спрямування активності суб'єкта, які переважно визначають неусвідомлювані процеси психічного. Тому важливою є внутрішня неусвідомлювана сфера, яка створює мотиваційний ракурс активності суб'єкта. Відповідно до досліджень Т. С. Яценко, умовні цінності супроводжуються емоційними реакціями суб'єкта. У дисертації О. Г. Стасько, виконаній у психодинамічному форматі, доведено: емоції здійснюють підкріплювальну функцію у формуванні умовних цінностей та мотивують поведінку завдяки взаємозв'язкам з очікуваннями людини. Тому умовні цінності відзначаються емотивністю від нормативних (раціональних) цінностей людини. Ціннісні підструктури психіки пов'язані з дією системи психологічних захистів [18; 19].

Важливим є у дослідженні мотивації, як наголошує Т. С. Яценко, є врахування "принципу додатковості", який при розумінні та пізнанні психічного реалізується у двох аспектах: 1) принцип "невід'ємності сфер свідомого і несвідомого"; 2) принцип "із іншого". Врахування даних принципів дозволяє адекватно будувати процедуру глибинного пізнання цілісності психіки, спираючись на єдність та автономію двох її сфер (свідоме / несвідоме) [18; 19].

Таким чином, мотивація фактично передбачає зв'язок між зовні спостережуваними та внутрішніми, латентними чинниками.

Висновки. Отже, у дослідженні мотивації психіки людини у різних теоретико-методологічних підходах простежується автономізація академічного підходу від психоаналітичного та гуманістичного поглядів. У представників різних психологічних парадигм академічного підходу щодо пізнання мотиваційних у психіці переважає "діяльнісне" її розуміння, що

ускладнює асиміляцію фахівцями-психологами прогресивних ідей пізнання несвідомої сфери в її функціональній багаторівневості. Мотиваційні аспекти глибинного пізнання становлять: теоретико-практичний, функціональний рівень пізнання, діагностичний та власне інформаційний формати. В основу їх розуміння покладено психодинамічну методологію, яка уможлиблює розв'язання завдань на теоретичному, методичному та практичному рівнях. При цьому необхідно враховувати вже наявні дослідження мотивації як шлях до розуміння та пізнання психіки.

Перспективами подальших пошуків є розкриття особливостей глибинно-психологічних витоків мотивації в єдності сфер свідомого – несвідомого, що базуються на емпіричному матеріалі за методом АСПП.

1. *Вилюнас В. К.* Психология развития мотивации / В. К. Вилюнас. – СПб. : Речь, 2006. – 235 с.
2. *Гиппенрейтер Ю. Б.* Психология мотивации и эмоций. Хрестоматия / Ю. Б. Гиппенрейтер, М. В. Фаликман. – М. : АЦТ: Астрель, 2009. – 704 с.
3. *Ильин Е. П.* Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин ; – СПб : Издательство "Питер", 2006. – 512 с.
4. *Карпенко З. С.* Аксиологічна психологія особистості / З. С. Карпенко – Івано-Франківськ. : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
5. *Климчук В. О.* Внутрішня мотивація як предмет психологічного дослідження / В. О. Климчук // Психологія. Збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова – Вип. 17 – 2002. – С. 118–123.
6. *Леонтьев А. Н.* Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд-во МГУ, 1971. – 40 с.
7. *Леонтьев Д. А.* Современная психология мотивации / Д. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2002 – 343 с.
8. *Маслоу А.* Мотивация и личность / А. Маслоу ; 3-е изд. ; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2009. – 352 с. – (Серия "Мастера психологии").
9. Психологическая энциклопедия / [под. ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха]. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2006. – 1876 с.
10. Психология. Словарь-справочник / [под ред. Р. С. Немов]. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – Т. 2. – 167 с.
11. *Сердюк Л. З.* Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системно-синергетичний підхід: [монографія] / Л. З. Сердюк. – К. : Університет "Україна", 2012. – 323 с.
12. Словарь иностранных слов / Под ред. В. Бутромеева. – М. : Престиж книга; РИПОЛ Классик, 2006. – с. 215.
13. Словарь синонимов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sigils.ru.htm>.
14. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев й др.]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
15. Философский энциклопедический словарь / [под ред. С. С. Аверенцев, Е. А. Араб-Огли, Л. Ф. Ильичев и другие]. – 2-е изд. – М. : 1989. – 815 с.
16. *Фрейд З.* Психология бессознательного : [сб. произведений] / З. Фрейд. – СПб. : Питер, 2010. – 400 с.
17. *Хекхаузен Х.* Мотивация и деятельность / ХайнцХекхаузен ; [пер. с нем. Д. А. Леонтьев, Е. Ю. Патяева, Т. А. Гудкова, Р. С. Немов; ред. Величковский Б. М.]. – М. : Педагогика, 1986. – Т. 1. – 408 с.
18. *Яценко Т. С.* Динамика развития глубинной психокоррекции : теория и практика : монография / Т. С. Яценко. – Днепрпетровск : Изд-во "Инновация", 2015. – 567 с.

19. Яценко Т. С. Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога / Т. С. Яценко, А. В. Глузман. – Днепропетровск : Изд-во "Иновация", 2015. – 396 с.

REFERENCES

1. Vilyunas, V. K. (2006). Psihologiya razvitiia motivatsii [Psychology of Motivation] / V. K. Vilyunas. – SPb. : Rech (rus).
2. Hyppenreyter, Yu. B., Falikman M. V. (2009). Psihologiiia motivatsii i emotsiy. Hrestomatiya [The psychology of motivation and emotions] / Yu. B. Hyppenreyter, M. V. Falikman. – M. : ACT: Astrel' (rus).
3. Ilin, E. P. (2006). Motivatsiya i motivy. [Motivation and motives] / Evgeniy Pavlovich Ilin ; – Spb : Izdatelstvo "Piter" (rus).
4. Karpenko, Z. S. (2009). Aksiolohichna psykholohiia osobystosti [Axiological personality psychology] / Z. S. Karpenko – Ivano-Frankivs'k. : Lileya-NV (ukr).
5. Klimchuk, V. O. (2002). Vnutrishnya motivatsiya yak predmet psihologichnogo doslidzhennya [Internal motivation as a subject of psychological research] / V. O. Klimchuk // Psihologiya. Zbirnik naukovykh prats. – K. : NPU imeni M. P/ Dragomanova – Vip. 17, 118–123 (ukr).
6. Leontev, A. N. (1971). Potrebnosti, motivy i emotsii [Needs, motivations and emotions] / A. N. Leontev. – M. : Izd-vo MGU (rus).
7. Leontev, D. A. (2002). Sovremennaia psihologiiia motivatsii [Modern psychology of motivation] / D. A. Leontev. – M. : Smyisl (rus).
8. Maslou, A. (2009). Motivatsiia i lichnost' [Motivation and Personality] / A. Maslou ; 3-e izd. ; per. s angl. – SPb. : Piter (Seriya "Masterapsihologii") (rus).
9. Psihologicheskaia entsiklopediia [Psychological encyclopedia] / [pod. red. R. Korsini, A. Auerbaha]. – 2-e yzd. – SPb. : Piter, 2006 (rus).
10. Psihologiiia. Slovar-spravochnik [Psychology. Reference Dictionary] / [pod red. R. S. Nemov]. – M. : VLADOS-PRESS, 2003. – T. 2. (rus).
11. Serdyuk, L. Z. (2012). Psihologiiia motivatsii i uchinnya maybutnih fahivtsiv: systemno-sinergetichnyj pidhid: [monografiya] [Psychology of learning motivation future professionals, systematic and synergetic approach [monograph]] / L. Z. Serdyuk. – K. : UnIversitet "Ukrayina" (ukr).
12. Slovar inostrannykh slov [Dictionary of foreign words] / Pod red. V. Butromeeva. – M. : Prestizh kniga; RIPOL Klassik, 2006 (rus).
13. Slovar sinonimov [Synonym dictionary] [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa : <http://www.sigils.ru.htm> (rus).
14. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar [Philosophical Encyclopedic Dictionary] / [gl. red. : L. F. Ilichev, P. N. Fedoseev, S. M. Kovalev y dr.]. – M. : Sov. Entsiklopediya, 1983 (rus).
15. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar [Philosophical Encyclopedic Dictionary] / [podred. S. S. Averentsev, E. A. Arab-Ogli, L. F. Ilichev i drugie]. – 2-e yzd. – M. : 1989 (rus).
16. Freyd, Z. (2010). Psihologiiia besoznatelnogo [Psychology of the unconscious] : [sb. proyzvedenyy] / Z. Freyd. – Spb. : Piter (rus).
17. Hekhauzen, H. (1986). Motivatsiia i deyatelnost [Motivation and activities] / Haynts Hekhauzen ; [per. s nem. D. A. Leontev, E. Yu. Patyaeva, T. A. Gudkova, R. S. Nemov; red. Velichkovskiy B. M.]. – M. : Pedagogika, T. 1 (rus).
18. Yatsenko, T. S. (2015). Dinamika razvitiia glubinnoy psihokorreksii: teoriia i praktika : monografiya [Dynamics of development of deep psycho-correction : Theory and Practice] / T. S. Yatsenko. – Dnepropetrovsk : Izd-vo "Innovatsiya" (rus).
19. Yatsenko, T. S., Gluzman, A. V. (2015). Metodologiiia glubinnno-korreksionnoj podgotovki psihologa [Methodologiiia deep-correctional psychologist training] / T. S. Yatsenko, A. V. Gluzman. – Dnepropetrovsk : Izd-vo "Innovatsiya" (rus).

Ljubov Halushko

**PROBLEM OF MOTIVATION DIFFERENT THEORETICAL AND
METHODOLOGICAL GOING NEAR UNDERSTANDING AND COGNITION OF
PSYCHE**

The article analyzes the motivation of the positions of the various theoretical and methodological approaches to the understanding and knowledge of the psyche in synchrony and diachronic psychological science. In modern psychology of motivation is a general trend output behavior from internal causes and their transformation into concrete action. In academic psychology approach motivation differentiate between individual psychology, psychology and self-regulation of psychology and cognitive processes. Basic theory of motivation and knowledge to understand the psyche of scientists consider the positions of various scientific fields, including: behavioral, psychoanalytic, values, humanistic, cognitive.

In the context of the study on the motivation of the positions of the various theoretical and methodological approaches defined the role of values, which is the source of the activity and function of sense. They determine the behavioral activity of the individual, which is determined by unconscious motives and value settings.

For the development of knowledge and mental motivation considering the combined categories of "system of motives", "need" and actually "motivation." Since motivation - integrated entity that combines the diversity of natural and socio-spiritual sense of identity and determines its individual features reflect continuous change various general and partial properties in accordance with the essential transformations of the world. Therefore, this concept requires a reasonable coverage and study.

Theoretical and practical, functional level of knowledge, and proper diagnostic information formats are fundamental in motivating deep understanding and knowledge of the psyche of the subject from a position of psychodynamic paradigm. It is noted that the motivational components expressed in personal meanings and are subject to its "power" perspective, integrating experiential aspects of mental. Highlighted the necessity to study motivation perspective phenomenological approach to materials of ASPP method because it allows solving problems in theoretical, methodological and practical levels.

Keywords: *motivation, reason, necessity, reason, "internal" and "external" motivation, behavioral approach, humanistic approach, psychoanalytic approach, psychodynamic approach, active social-psychological cognition.*

УДК 37.015.3: 159.98: 316.454.52

doi: 10.15330/ps.6.1.117-128

Дар'я Череничкова

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
daria.cheren@gmail.com

**ПОЗИТИВНА СУБ'ЄКТНО-ЦІННІСНА МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО
СПІЛКУВАННЯ У ВНЗ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНА
ОСНОВА ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ**

Стаття містить обґрунтування гуманістичного варіанту модернізації вищої освіти в Україні, заснованій на синтетичній платформі суб'єктного підходу, аксіопсихології особистості і базових концептах позитивної психотерапії. Концептуальне осмислення феномену педагогічного спілкування відбувається крізь призму суб'єктного